

6. Проект Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/konceptiya-reformuvannya-miscevogo-samovryaduvannya-territorialnoyi-organizaciyi-vladi-v-ukrayini-333230/porivnyalna-tablicya-do-proektu-zakonu-ukrayini-pro-vnesennya-zmin-do-konstituciyi-ukrayini-schodo-decentralizaciyi-vladi-619673/>.
7. Саморозвиток територій уможливить децентралізація // Урядовий кур'єр. – 2008. – № 122. – С. 6.
8. Пухтецька А.А. Європейські принципи адміністративного права : [моногр.] / А.А. Пухтецька. – За ред. д.ю.н., проф. В.Б. Авер'янова. Вид. друге, доопрац. і доповн. – К.: Логос, 2014. – 237 с.
9. Maillot J.-M. Institutions administrative / J.-M. Maillot – Paris: Hachette Livre, 2005. – P. 25.
10. Борденюк В.І. Децентралізація державної влади і місцеве самоврядування: поняття, суть та форми (види) / В.І. Борденюк // Право України. – 2005. – № 1. – С. 21–25.
11. Исенжулов Б.А. Кислородный баллон децентрализации / Б.А. Исенжулов. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ng.ru/ideas/2011-09-12/9_decentral.html.
12. Bullmann U. The Politics of the Third Level. In: The Regional Dimension of the European Union / U. Bullmann. – Ch. Jeffery (ed.), London, 1997. – P. 9–10.
13. Конституційне право зарубіжних країн. Том 1: Загальна частина / [за ред. Н.В. Мішиної, В.О. Міхальова]. – Дніпропетровськ: Середняк Т.К., 2014. – 340 с.
14. Взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування у межах нової системи територіальної організації влади в Україні: Аналітична доповідь [за ред. Г.В. Макарова]. – К.: Національний інститут стратегічних досліджень, 2011. – 54 с.
15. Правові засади оптимізації адміністративно-територіального устрою України : [моногр.] / [Кресіна І.О. (кер. авт. кол.) та ін.]; [ред. І.О. Кресіна]. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Видавництво «Логос», 2013. – 296 с.
16. Державно-правові та суспільно-політичні перетворення в Україні: проблеми і перспективи: Матеріали спільного засідання вчених рад Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Інституту політичних та етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України та Інституту історії України НАН України / ред. Ю.С. Шемшученко. – К.: ТОВ «Юридична думка», 2010. – 104 с.

УДК 342.95

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МВС В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ

METHODOLOGICAL APPROACHES TO STUDY THE PROBLEMS OF IMPROVEMENT OF POLICE IN RESTRUCTURING

Глуховець В.А.,

кандидат юридичних наук,

докторант

Запорізького національного університету

У статті висвітлюються питання методології дослідження проблем удосконалення діяльності МВС України в умовах реформування. Обґрунтовується, що під методологією наукового дослідження проблем діяльності МВС України в умовах реформування правоохоронної сфери слід розуміти сукупність особливих пізнавальних засобів (принципів, прийомів і методів пізнання, форм організації та проведення наукового дослідження), завдяки яким вирішуються дослідницькі завдання щодо удосконалення діяльності МВС України в умовах реформування правоохоронної сфери держави.

Ключові слова: методологія, дослідження, пізнання, наука, МВС України, реформування.

В статье освещаются вопросы методологии исследования проблем усовершенствования деятельности МВД Украины в условиях реформирования. Обосновывается, что под методологией научного исследования проблем деятельности МВД Украины в условиях реформирования правоохранительной сферы следует понимать совокупность особых познавательных средств (принципов, приемов и методов познания, форм организации и проведения научного исследования), благодаря которым решаются исследовательские задания относительно усовершенствования деятельности МВД Украины в условиях реформирования правоохранительной сферы государства.

Ключевые слова: методология, исследование, познание, наука, МВД Украины, реформирование.

In the article the questions of methodology of research of problems of improvement of activity of MHA of Ukraine are illuminated in the conditions of reformation. Grounded, that under methodology of scientific research of problems of activity of MHA of Ukraine it follows to understand in the conditions of reformation of law-enforcement sphere totality of the special cognitive facilities (principles, receptions and methods of cognition, forms of organization and realization of scientific research) due to that research tasks decide in relation to the improvement of activity of MHA of Ukraine in the conditions of reformation of law-enforcement sphere of the state.

Key words: methodology, research, cognition, science, MHA of Ukraine, reformation.

Постановка проблеми. В Україні від початку 90-х рр. минулого століття і досі йдуть глибокі політичні, економічні й соціальні трансформації. Сьогодні система правоохоронних органів не тільки перебуває у стані реформування їх кількості, а й здійснюється переосмислення ролі та завдань їх у суспільстві. Ці процеси не минули й МВС України. В зв'язку з цим актуальним стає питання «наукового методу», який би дозволив отримати наукові та достовірні результати, зробити об'єктивні та обґрунтовані висновки, які дозволять отримати нові знання та підходи щодо мети, завдань, функцій МВС в системі правоохоронних органів держави, запропонувати шляхи подальшого удосконалення МВС як системи, покращити взаємодію між відповідними інституціями у правоохоронній сфері. Тому методологічне «переозброєння» дозволить розробити ефективні шляхи подальшого реформування МВС України.

Проблема методології наукового пізнання останнім часом набуває у соціогуманітарних, у тому числі й юридичних, науках України особливого значення. Розширюється сфера наукових досліджень, що потребує поглибленого аналізу проблем наукового пізнання. На жаль, ця об'єктивна потреба не отримує необхідного відображення у дедалі зростаючому загальному потоці публікацій. Більш того, останнім часом методологічним аспектам юридичної науки приділяється невинуватно мало уваги. Добре відомо, що без дослідження методологічних проблем пізнання не можна отримати нове знання в науці. Тому інтерес становлять не тільки готові знання, а й сам процес формування і розвитку цих знань, форми і методи, прийоми, за допомогою яких вони отримані. Для розуміння процесу пізнання потрібно з'ясувати саме поняття методології наукового пізнання [1, с. 149].

Стан опрацювання цієї проблематики. Питання засобів, прийомів та методів наукового дослідження, методології наукового пізнання висвітлювалися на сторінках праць таких вчених, як П.М. Рабінович, В.П. Казімірчук, К.Д. Петряєв, Д.А. Керімов, А.М. Новіков, Д.А. Новіков, Е.Г. Юдін та інші. Вказані дослідники виробили загальні положення щодо методології наукових досліджень. Питання змісту методологічних підходів до вивчення проблем удосконалення діяльності МВС України в умовах реформування до цього часу не були предметом дослідження.

Мета статті. З'ясувати зміст методологічних підходів до вивчення проблем удосконалення діяльності МВС України в умовах реформування.

Виклад основного матеріалу. Роль методології як процесу пізнання того чи іншого явища полягає у його всебічному та повному дослідженні. Методологія покликана виконувати певні завдання, а саме: по-перше, отримання нового знання та подання цього знання у вигляді понять, критеріїв, теорій, гіпотез та ін.; по-друге, організація використання нових знань у практичній діяльності. Тут методологічна робота не обмежується тільки аналізом пізнання. Завданням

методології є також з'ясування, конструювання, розгляд та перетворення певних схем, інтегрованих у повсякденну діяльність людини [2, с. 21].

Термін «методологія» (від грецьк. *μεθοδολογία* – вчення про способи, від давньогрецьк. *μέθοδος* з *μέθ* + *οδος*, букв. «шлях услід за чим-небудь» і давньогрецьк. *λόγος* – думка, причина; вчення про систему понять і їх стосунків) – система базисних принципів, методів, методик, способів і засобів їх реалізації в організації та побудові науково-практичної діяльності людей [3]. Тобто слово «методологія» означає вчення про методи пізнання чогось, дослідження.

Однак не можна не звернути увагу на те, що в науковій літературі існують різні підходи до тлумачення поняття «методологія».

Так, В.М. Протасов зміст поняття «методологія» розглядає у двох аспектах: 1) як вчення про метод; 2) як система методів, підходів, способів, що використовуються у тій чи іншій науці, теорії для досліджень [4, с. 29].

П.М. Рабінович під методологією розуміє систему підходів, методів і способів наукового дослідження, теоретичні засади їх використання під час вивчення державно-правових явищ [5, с. 618]. Такої ж думки притримуються й автори «Юридичної енциклопедії», які методологію визначають як систему підходів, методів і способів наукового дослідження, теоретичну засаду їх використання під час вивчення державно-правових явищ [6, с. 618]. Тобто ці автори методологію ототожнюють з поняттям «метод».

Метод (від грец. *μέθοδος* – «шлях через») (рос. метод, англ. *method*, нім. *Methoden*) – систематизована сукупність кроків, які треба здійснити для виконання певної задачі, досягнення мети. Під методом розуміють прийом або систему прийомів, що застосовуються в якій-небудь діяльності (науці, виробництві тощо) [3].

Звідси випливає, що метод – це спосіб пізнання та практичного перетворення реальної дійсності, система прийомів та принципів, що регулює практичну та пізнавальну діяльність людей (суб'єктів). Основна функція методу полягає у внутрішній організації та регулюванні процесу пізнання або практичного перетворення того чи іншого об'єкта. Якщо метод обрано вірно, то він дисциплінує пошук істини, дозволяє рухатися коротким шляхом, економлячи сили та час. Сукупність та порядок застосування методів, які використовуються у дослідженні, є методикою наукового пізнання [7, с.21].

Інші вчені методологію зводять до мети, змісту і методів дослідження. Такий підхід пропонують В.М. Шейко і Н.М. Кушнарєнко: «Методологія – це концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси і явища». З таким підходом важко погодитися, оскільки у цьому випадку методологія зводиться до концептуального викладу далеко не всіх складових методології. Невиправданим також є отождоження фундаментальної та філософської методології [8, с. 57; 9].

Деякі вчені поняття «методологія» ототожнюють з принципами пізнання. Так, К.Д. Петряев під методологією розуміє систему сутнісних аспектів світогляду і теорії (або низки теорій), що визначають дослідницькі принципи науки [10, с. 8]. Також її ототожнюють з вченням про організацію діяльності. Так, А.М. Новіков і Д.А. Новіков у навчально-методичному посібнику «Методологія наукового дослідження» розглядають методологію саме як вчення про організацію діяльності.

Іншими ж дослідниками методологія розглядається як деяка система, що об'єднує відповідно до основних видів діяльності методологію пізнання, оцінки і практичної діяльності [11, с. 11]. Такий підхід дає змогу широко трактувати методологію в аспекті діяльності взагалі, але він залишає відкритим питання про структуру кожного діяльничого різновиду методології.

На нашу думку, методологія є дуже складним, багатограним поняттям, яке не можна зводити лише до методів пізнання чи діяльності. Вони є одними із складових поняття «методологія».

Так, досліджуючи поняття «методологія правової науки» В.П. Казимирчук говорить про принципи та про те, що методологією правової науки є застосування обумовлених теоретичними принципами матеріалістичної діалектики системи логічних прийомів і спеціальних методів (способів) дослідження правових явищ [12, с. 44].

У зв'язку з вищевикладеним, цілком слушною є думка Д.А. Керімова, який методологію права розглядає як загальнонауковий феномен, який поєднує всю сукупність принципів, засобів і методів пізнання (світогляд, філософські методи пізнання і вчення про них, загальнонаукові та приватнонаукові поняття і методи), що вироблені усіма суспільними науками, у тому числі й комплексом юридичних наук, і застосовуються у процесі пізнання специфіки правової дійсності, її практичного перетворення [13, с. 6–15].

Отже, враховуючи вищевикладене, варто зазначити, що незважаючи на існування різних наукових поглядів щодо змісту поняття «методологія», за змістом поняття «методологія» є складним та багатограним розумінням організації та здійснення процесу пізнання будь яких явищ.

Тому вважаємо, що цілком слушним є підхід, згідно з яким методологія розглядається як багаторівнева споруда, на верхніх рівнях якої розміщується філософська методологія, на середніх – загальнонаукова методологія, а на найнижчих – методологія галузевих видів науки. Зазначимо, що ця ієрархія має системний характер, оскільки всі її рівні утворюють цілісний методологічний організм. При цьому галузеву методологію мають постійно підтримувати філософська і загальнонаукова методології [14, с. 7–8].

Тому не випадково, що дослідження методології з системних позицій дало змогу Е.Г. Юдіну виділити чотири рівні методологічного знання: а) філософський, б) загальнонауковий; в) конкретно-науковий; г) методика і техніка дослідження [15, с. 40–44].

У зв'язку з вищевикладеним, як цілком слушно вважає В.В. Сокуренок, методологія виконує такі функції:

- визначає способи здобуття наукових знань, які відображають динамічні процеси та явища;
- передбачає особливий шлях, на якому досягається певна науково-дослідницька мета;
- забезпечує усебічність отримання інформації про процес чи явище, що вивчається;
- допомагає введенню нової інформації у фонд теорії науки;
- забезпечує уточнення, збагачення, систематизацію термінів і понять у науці;
- створює систему наукової інформації, що ґрунтується на об'єктивних фактах, а також логіко-аналітичний інструмент наукового пізнання.

У загальному вигляді методологія – це концептуальне викладення мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища. Під методологічною основою дослідження слід розуміти головне, вихідне положення, на якому ґрунтується наукове дослідження [16, с. 16–18].

Методологічна основа дослідження, як правило, не є самостійним розділом наукової праці, однак від її чіткого визначення істотною мірою залежить досягнення мети і виконання завдань наукового дослідження. Методологія – вчення про систему наукових принципів, форм і способів дослідницької діяльності – має чотирирівневу структуру. Нині розрізняють фундаментальні, загальнонаукові принципи, що становлять власне методологію, конкретнонаукові принципи, які лежать в основі теорії тієї чи іншої дисципліни або наукової галузі, і систему конкретних методів і технік, що застосовуваних для виконання спеціальних дослідних завдань. [17, с. 5].

Філософська, або фундаментальна методологія – вищий рівень методології науки, що визначає загальну стратегію принципів пізнання особливостей явищ, процесів, сфер діяльності. На базі фундаментальної методології визначають методологічну основу конкретного дослідження. У процесі методологічного обґрунтування наукового дослідження необхідно виявляти закономірності, що уможливають перехід від гіпотетичного опису явищ (процесів) до їх наукового обґрунтування [17, с. 7].

Загальнонаукову методологію застосовують в усіх або в переважній більшості наук, оскільки будь-яке наукове відкриття має не лише предметний, але й методологічний зміст, приводить до критичного перегляду прийнятого раніше понятійного апарату, чинників, передумов і підходів до інтерпретації досліджуваного матеріалу. До загальнонаукових принципів дослідження належать: історичний, термінологічний, функціональний, системний, когнітивний (пізнавальний), моделювання та ін. [17, с. 7].

Конкретнонаукова методологія – це сукупність ідей або специфічних методів певної науки, які є базою для вирішення конкретної дослідницької проблеми; це наукові концепції, на які спирається

певний дослідник. Рівень конкретнаукової методології передбачає звернення до загальноновизнаних концепцій провідних учених і визнаних у певній галузі науки дослідників. [17, с. 18].

У вченні про наукове пізнання, його методи й форми важливим є дослідження його емпіричного й теоретичного рівнів. На емпіричному рівні здійснюються спостереження об'єктів, фіксують факти, проводять експерименти, встановлюють співвідношення, зв'язки, закономірності між окремими явищами. На теоретичному рівні створюють системи знань, теорій, у яких розкривають загальні та необхідні зв'язки, формулюють закони в їх системній єдності та цілісності. Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання розрізняють і за тим, з якого боку досліджено об'єкт, яким чином одержано основний зміст знання, що є логічною формою його вира-

ження, науковою та практичною значущістю одержаного знання [17, с. 19].

Висновок. Таким чином, під методологією наукового дослідження проблем діяльності МВС України в умовах реформування правоохоронної сфери слід розуміти сукупність особливих пізнавальних засобів (принципів, прийомів і методів пізнання, форм організації та проведення наукового дослідження), завдяки яким вирішуються дослідницькі завдання щодо удосконалення діяльності МВС України в умовах реформування правоохоронної сфери держави. Методологічна основа нашого дослідження складається з трьох рівнів: філософського (фундаментальної методології), загальнонаукового та конкретнонаукового, та відповідних їм принципів, прийомів і методів пізнання, форм організації та проведення наукового дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цветков В.В. Демократія і державне управління: теорія, методологія, практика : [моногр.] / В.В. Цветков. – К. : Юрид. думка, 2007. – 336 с.
2. Чабаненко М.М. Система аграрного права України: методологічні засади становлення та розвитку: дис. д.ю.н.: спец. 12.00.06. «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / М.М. Чабаненко – Харків, 2016. – 364 с.
3. Метод. – Вікіпедія. Вільна енциклопедія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4>.
4. Протасов В.Н. Теория государства и права. Проблемы теории государства и права / Протасов В.Н. – 2-е изд., доп. – М. : Юрайт-М, 2001. – 346 с.
5. Рабінович П.М. Методологія юридичної науки / Рабінович П.М. // Юридична енциклопедія : в 6 т. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2001. – Т. 3.
6. Юридична енциклопедія. В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова колегії) та ін. – К. : «Укр. енцикл.», 2001. – Т. 3: К–М. – 792 с.
7. Мінка Т.П. Адміністративно-правові режими та їх забезпечення органами внутрішніх справ: дис. д.ю.н.: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Т.П. Мінка – Дніпропетровськ, 2011. – 614 с.
8. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : [підручник] / В.М. Шейко, Н.М. Кушнаренко. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Знання-Прес, 2002. – 295 с.
9. Бакуменко В.Д. Методологія державного управління: проблеми становлення та подальшого розвитку / [В.Д. Бакуменко, В.М. Князев, Ю.П. Сурмін] // Вісн. УАДУ. – 2003. – № 2. – С. 11–27.
10. Петряев К.Д. Вопросы методологии исторической науки / Петряев К.Д. – К. : Вища школа, 1971. – 163 с.
11. Сурмін Ю.П. Методология и методы социологических исследований / Ю.П. Сурмін, Н.В. Туленков. – К. : МАУП, 2000. – 304 с.
12. Казимирчук В.П. Право и методы его изучения / Казимирчук В.П. – М. : Юридическая литература, 1965. – 204 с.
13. Керимов Д.А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права) / Керимов Д.А. – М. : Современ. гуманитар. ун-т, 2003. – 520 с.
14. Методологія наукових досліджень з державного управління : [хрестоматія] / [упоряд. : С.В. Загороднюк, О.Л. Євмешкіна, В.В. Лещенко] ; за заг. ред. д-ра політ. наук К.О. Ващенко. – К. : НАДУ, 2014. – 180 с.
15. Юдин Э.Г. Системный подход и принцип деятельности. Методологические проблемы современной науки / Юдин Э.Г. – М. : Наука, 1978. – 391 с.
16. Сокурченко В.В. Публічне адміністрування сферою оборони України: дис. д.ю.н. спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Харків, 2016. – 526 с.
17. Чмиленко Ф.О. Посібник до вивчення дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» / Ф.О. Чмиленко, Л.П. Жук. – Д. : РВВ ДНУ, 2014. – 48 с.